

Universul literar

Anul XLIV Nr. 16

15 Aprilie 1928

5 Lei

PROFESORA

sufletul românesc

PROFESOARA

Artista sărbătorită pe scena imperială a „Burgtheater“-ului, aclamată de conși și contese, cu nume de nobleță etajată; este astăzi, simplu, profesoară la conservatorul din Iași.

Cât e de adevărat profesoară această mare actrișă s'a văzut nu de mult într'un spectacol al Teatrului Național. De multă vreme publicul bucureștean era silit să accepte ca „mare tragediană“, o artistă destul de mediocră, al cărui temperament tragic caută să se dovedească mai mult prin strigăte desnădăjduite. Ani de zile o parte din critica noastră a încercat zadarnic să lămurească publicul. A fost însă destul ca această „mare tragediană“ să jucă imprudența să joace alături de Agatha Bârsescu, pentru ca să nu mai existe nici urmă de nedumerire.

În nobleța frazării, în calmul căpușit de intenții tragice ale gestului ei, profesoara dela Iași, dă o lecție de autentic clasicism.

Căci clasicism înseamnă înainte de toate echilibru, măreție, fior elementar. Arta Agathe Bârsescu a fost și este o punte dintre cele mai necesare, de o imensă valoare prin autenticitatea ei. Este puntea dela sufletul românesc la marea artă clasică, universală.

CAMIL PETRESCU

AGATHA BÂRSESCU

ȘTEFANIA ZOTTOVICEANU

Nu sunt nici trei ani, de când d-na Agatha Bârsescu a venit pentru a rămâne printre noi. Am primit-o cu brațele deschise — suntem ospitalieri, — însă, — de ce nu am spune-o crud dela început, — nu cu suflet înțelegător, nu ca pe cineva al nostru, care ne lipsește și care revenind se înserează dela sine și umplea golul pe care lipsa ni-l crease. De ce nu am spune-o crud, pentru a-i preciza dela început locul în configurația noastră culturală, mai ales că nu d-sa este vinovată, ci noi.

D-na Agatha Bârsescu a fost jâșmirea în afară a unei expresii fără conținut reprezentativ în realitatea organismului nostru cultural. D-na Agatha Bârsescu a fost interpreta și astfel expresia teatrului clasic în ceea ce are mai pur și mai caracteristic dar teatrul clasic noi nu am avut și nu avem, după cum nu avem nici epopoe. (Micele excepții nu fac decât să confirme realitatea lipsei generale). „Clasicul“ face parte din tradiție și noi nu avem tradiție — înțeleg tradiție în producțiile scrise, culturale; am făcut salt în cultură, după cum în întreaga noastră viață organică de stat. Embriion lăncezând sub vitregia timpurilor ne-am dezvoltat — (era să scriu: ne-am deșiriat), — brusc sub lumina și căldura de o dată influențabilă a apusului, cum se intensifică astăzi dezvoltarea unor produse vegetale prin trecere de curent electric în apropierea ogorului lor.

Nu știu întru cât verzele și năpii astfel cultivați — enorm ca volum — sunt de valoroși și ca esență; știu numai, și o știu cu toți, că smeara, căpșunii, fragii cu cât sunt mai mari, mai artificial creșcuți, sunt mai scizi, mai fără gust caracteristic. Astfel cultura noastră. Sub încălcări de hoarde barbare și vecini prea puternici și dușmănoși, am lăncezit. Și când apusul prin Napoleon al III-lea ne-a privity pentru întâia oară atent, și ne-a deschis astfel cursul torentului lor magnetic, ne-am influențat brusc și în 75 de ani am devenit „ceiace suntem“.

În acest „ceiace suntem“ d-na Agatha Bârsescu nu are loc; nu este a noastră. A fost o excepție, un fipăt zburcât în afară a sârmanului nostru geniu național sugrumat și înăbușit de realitățile istorice pe care din cauza vitregiei geografice a trebuit să le trăim.

Pe la 1880 și ceva, în vârstă numai de 16 ani, d-na Agatha Bârsescu debuta la Deutches Theater din Berlin cu „Iphigenie auf Tauris“ înlocuind pe interpreta principală care se îmbolnăvise neprevăzut. A fost pentru ea un zguduitor triumf și pentru tot teatrul german cu centre atât de puternice în toată Germania și Austria — triumf al cărui ecou nu a ajuns sufletele până la noi. Nu-l puteam trăi noi atunci, nu-l puteam cuprinde. Era ceva prea greu, ca o boabă de prund într'o pânză de păianjen: Trece „dincolo“.

Și astăzi?... Masa noastră întreagă, nu proeminențele excepționale, înțelegem noi clasicismul? Il trăim organic? Este el o

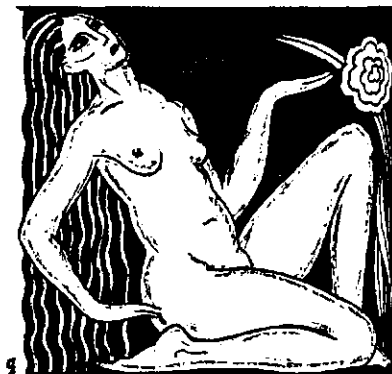
fântână liniștită de munte la care să venim din când în când să ne adăpăm?... Că locuitorii are Bucureștiul cu populație atât de multă în plin Parlament deschis? Opt milioane de mii? Un milion? Și totuși Pheocru cea genială interpretă a ei care Ventura, nu a rezistat al doilea an. Nu avem tradiție clasică, nu știm ce e clasic și nu o putem învăța. După cum dacă murit Coșbuc și nu ne-a dat epopoeia noastră, reprezentativ națională, nimeni din el nu ne-o mai poate da, căci nu mai răspunde unei necesități actuale, tot așa dacă nu am creat la timp, nu am trăit timp asimilându-ni-l acest clasic, căci numai rafinăriile unor aristocrați îl pot gusta. Aceștia însă nu-l crează, sunt mai receptivi. Că această lipsă în dezvoltarea noastră normală se resimte în dermismul nostru în general umflat și eficient, e tragicul cultural care ne sângeră conștiințe, ori de câte ori suntem ținuți de vre-un prilej să nu îl colim.

Un astfel de prilej este „cazul“ carii dramatice a d-nei Agatha Bârsescu, o copilă al poporului nostru a plecat să prezinte totuși în realizări scenice, culte altor popoare: Austria cu puternica tradiție de teatru, Germania cu un serios sicism. Apoi America, unde începea ca maestră de școală să învețe pe ceeace alții, nu ai ei, o învățaseră pe ea.

Și astfel aproape o jumătate de veac. Revenită la noi?... „Agatha Bârsescu ne doare. Ne doare ca o muștrare de dăcă nu suntem vinovați nu înșeu totuși că nu o merităm. Afirmarea ar rea absurdă, e însă numai tragică.

Astăzi e maestră de artă dramatică Iași. Ce sunt? Și ce vor deveni elevii. Mai poate crea la noi astăzi „școala“ Agatha Bârsescu?... Acest lucru îl va ne numai viitorul care ne-a spus după aproape o jumătate de secol că Agatha Bârsescu pornind dela noi nu a putut fi fel a noastră.

Gloria care ne-a făcut-o ca Română străinătate?... Pentru dezvoltarea interară a unui organism cultural, acestea rachete și astfel năluciri. Să nu ne amintim ca năluciri.

AGATHA BARSESCU ȘI STRAINATATEA

Credem că, în loc de a preciza prin citate reproduce cariera unui artist — și mai cu seamă cariera unei artiste, cum e în cazul de față, — ar fi mai interesant să reproducem — dacă s'ar putea — fragmente adăpostite în căminul artistului. Sunt atât de elocvente aceste amintiri: fotografii, autografe, cadouri, volume cu dedicații, albumuri, corespondențe...

Cum este însă destul de greu să pătrunzi într-un astfel de cămin, ne mărginim a transcrie din memorie, câteva titluri din gloria Agathe Bărescu.

La copil încă, abia în anul întâi de conservator, când Förster, directorul lui „Deutscher Theater“ din Berlin, după ce o văzuse recitând monologul din „Ingtrau von Orleans“, îi oferă un angajament pe șase ani. În același timp, născută trucidată Charlotte Wolter îi prezintă o carieră strălucită.

La Burgtheater a devenit răsfațata publicului wienez și e proverbial cât de dificil este gustul wienezilor în materie de teatru și muzică. După trei ani de jucat la acest teatru i se oferă titlul de „**artistă a curții imperiale**“ și i s'a dat să semneze contractul pe viață cu Burgtheater-ul din Wiena.

Interpretă a celor mai cunoscuți autori dramatici germani, Agatha Bărescu a cunoscut prietenia lui Ludwig Fulda, Hauptmann, Schnitzler, Kaiser, Wedekind și a altora mai mulți, în al căror nume se poate rezuma teatrul german contemporan.

Agatha Bărescu a creat pentru prima oară „Magda“ lui Sudermann. Și Sudermann însuși, în semn de recunoștință pentru felul cum i-a înțeles eroina, a lansat svonul—dacă a fost svon — că „Magda“ a fost scrisă pentru Agatha Bărescu.

tura de poliție și spune că d-na Agatha Bărescu nu vrea să completeze buletinul și că tot ce spune în această privință, este că s'a născut la București în strada Radu-Vodă No. 11... cât despre vârstă: află că sunt nemuritoare...

o mărturisire

Iată o mărturisire a d-nei Agatha Bărescu, spusă simplu și omenește ca o rugăciune:

— Nu vă mirați... Niciodată nu mi-am pierdut credința în Dumnezeu... Niciodată... Credința s'a născut în mine cu viața odată... și amândouă vor pieri împreună. Și, nu e așa, nu se poate să fii bolnav prea mult, când colo sus nu e nimenea bolnav, și nu sunt boale grele... „Acolo“ e numai rece sănătate...

Și singura alinare mare, moartea, n'are coasă să secere sufletele, ci mâini albe de soră de caritate care ne mângâie ca să liniștească frumos și veșnic...

Când mi-o veni ceasul hărăzit... mă duc și eu... și nimeni nu poate să-l cheme mai devreme nici să-l ție în loc. Prin umare, de ce doctori și medicamente? Mă fac bine cu autosugestia.

Medicamentele n'au existat totdeauna și oameni! și-au trăit totuși, până la urmă, viața pe care le-a dat-o Domnul...

adevarale

Incognito

Doamna Agatha Bărescu obișnuiește să călătorească incognito în Europa. Chiar deseale sale reveniri în țară se produc neanunțat.

Acum doi ani un scriitor român scrisese o piesă și aștepta revenirea d-nei Agatha Bărescu pentru a cere să i se pună piesa în repetiție.

Între timp d-na Bărescu sosise fără nici un fel de șgomot și închiriasse un apartament modest în strada Toamnei. Seara, câteodată, venea să vadă un spectacol la Teatrul Național și se întorcea cu tramvaiul acasă.

S'a întâmplat că odată autorul nerăbdător a dat de d-na Bărescu într'un stal.

- Cum, dumneavoastră... ?
- Da, eu...
- Când ați venit ?
- Sunt în București de o lună.
- Păi... piesa mea...
- Nu știu nimic.

Și într'adevăr, nici d-na Bărescu nu știa de piesă, nici Teatrul Național, de d-na Bărescu.

superstiții

D-na Agatha Bărescu, ca orice om și mai cu seamă ca orice femeie, are diferite superstiții. Nedumerirea provine însă din faptul, că aceste superstiții sunt cu totul opuse celor obișnuite. Astfel, d-na Agatha Bărescu consideră Vinerea ca o zi norocoasă și dacă întâl-

nește pe stradă un coșar, nu se mulțumește până nu îl atinge de haină... li poartă noroc... Și mulți din coșarii vechiului oraș moldovenesc îi cunosc această superstiție și de-aceia nu se supără, ci din contră râd...

O „superstiție“ mai curioasă ca celelalte este faptul că nu-i place să se vorbească înaintea ei de vârstă. Și, credeți-mă, este doar o... „superstiție“.

Iată ce i s'a întâmplat din cauza acestei superstiții. De curând s'a prezentat la un hotel din Cernăuți. Portarul, conform uzanțelor în vigoare, i-a prezentat un buletin, pe care urma ca d-na Agatha Bărescu să-l completeze. Trebuiau precizate anumite date. Și-a scris deci numele și adresa; vârsta însă n'a vrut s'o scrie.

Portarul i-a atras atenția.

Atunci d-na Agatha Bărescu, plictisită, i-a spus:

— Telegrafiază, domnule, la perfec-

NOTE BIOGRAFICE

Agatha Bărescu s'a născut în orașul București. După absolvirea pensionului Ursulinelor din Wiena, intră la conservatorul din București. Piesa de debut a fost „Pe malul gârlei“ a lui Ollănescu-Ascanio.

Și-a continuat apoi studiile la Wiena, unde a avut ca profesori pe Fritz Krassteil, Frederic Mittelwolzer, Bernard Baumeister și alții. În 1885 este angajată de Ad. Willbrandt la Burgtheater în Wiena, unde a rămas șapte ani. În 1890 a trecut pe scena teatrului din Hamburg. Nenumărate succese pe scenele teatrelor din Berlin au adus-o din nou la Wiena, de data aceasta la teatrul Raimund.

Actualmente este profesoară la conservatorul de muzică și artă dramatică din Iași.

P O E Z I E

RAINER MARIA RILKE

FEREASTRĂ TU MĂSURĂ A AȘTEPTĂRII

I

Fereastră, tu, măsură așteptărilor scumpe
de atâtea ori împlinite și târziu,
când viul din nou se varsă și irumpe
spre un alt viu.

Lumina ta desparte și cuprinde,
schimbătoare ca nesfârșirile mării,
oglinză'n care chipul ni se priude,
amestecat cu lucrurile depărtării.

Steag de libertate neîngăduită
de prezența soartei necesară;
poartă pe unde cu noi se mărită
marele mult din afară.

II

Nu ești tu imaginea unei geometrii,
fereastră, foarte simplă formă
care, tăcută, circumscrii
viața noastră enormă?

E mult mai frumoasă iubita noastră
cum în lumina ta apare
încadrată de tine; fiindcă, o fereastră,
tu o faci aproape nemuritoare.

Neînfrânt de noi destinul dar,
în mijlocul iubirii e oricine,
cu pașinul spațiului împrejur
care-i aparține.

FRANCIS DANIEL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DIN „CARTEA CEASURILOR“

În cercuri crescându-le viața-mi trăiesc,
căci toate sunt prinse în cerc.
Pe ultimul poate eu nu-l împlinesc,
dar totuși vreau să-l încerc.

Încerci pe Domnul, o turlă străbună,
mă'nvârt din vremi seculare;
și încă nu știu: sunt șoim sau furtună,
sau sunt o mare cântare.

Eu te-oiu vedea, lumina din ochi de mi-o vei șterge;
Vrechile mi-astupă: eu tot te-oiu auzi;
Și fără de picioare spre tine eu pot merge,
și fără gură încă eu fi-oiu putea vorbi.
Iar brațele de-î rupe, eu te voiu apuca
cu inima-mi, precum apucă mâna tare;
și creeru-mi va bate, de inima mi-o sta;
iar dacă și în creer vei arunca pierzare,
atunci pe tine, Doamne, în sânge te-oiu purta.

ANDREI TUDOR

Vecine Dumnezeu dacă se întâmplă câte-odată
că'n nopți prelungi te stânjenesc bătând prea tare
e fiindcă te aud respirând arare
și știu: ești singur colo'n tindă
și dacă-ți trebuie ceva nu-i nimeni
o băutură dibuirii tale să întindă.
Meren adu-mee. Doar un semn ușor
și-ți sunt aproape.

E între noi doar un îngust perete
întâmplător, căci s'ar putea
să cheme gura ta sau gura mea
și el se năruie
fără de nici un șognot, fără sunet.

Din chipurile tale e durat.

Și chipurile-ți stau naintea mea ca nume
și când vreodată 'n mine se aprind lumina
cu care adâncimea mea te precunoaște,
se împrăștie lumina'n străluciri pe margini.

Și atunci simțirile care în mine repede slăbesc
sunt fără patrie și sunt de tine răzlețite.

CAMIL BALTA

MITICĂ POPESCU

Camil Petrescu

Nu este locul să facem o caracterizare critică a operei d-lui Camil Petrescu. Scrisul său este mai cu seamă bogat în urmări. Manifestările sale în literatură, în teatru sau în critică, constituiesc întotdeauna un „scandal”. Prețuite de unii cu exces, contestate de alții cu îndârjire, ele nu trec însă niciodată neobservate și necomentate.

„Mitică Popescu” a dezlănțuit și el aceleași pasionate polemici. Făcând o confuzie penibilă, o parte din critică a reproșat d-lui Camil Petrescu personal, ca artist, unele din cusururile personajilor create de d-sa. Dar este evident că una îi pretinzi lui „Danton” sau lui Andrei Pietraru din „Suflute Tari” și alta familiarului și nădrăvanului Mitică Popescu. În orice caz, viața noastră teatrală va fi liniștită și monotună timp de doi ani, până când d. Camil Petrescu își va juca o nouă piesă.

C. I. Ș

Banca „Perseverența” are o „patroană” pe nefericita și frumoasa proprietară Georgeta Demetriadi, care a moștenit toate acțiunile băncii, dela soțul ei și nu le poate vinde fără să prăbușească odată întreprinderea.

Această frumoasă patroană socotește că toată cauza prăbușirii și numai Mitică Popescu, funcționar palavragiu, chindangiu, lăudăros, crai fără pereche și incorigibil amator de spirite proaste. Nu-l poate suferi, și nici nu bănuiește că de adânc o iubește acest fanfaron, care îi desenează mustăți, pe portretele în hall.

Banca a solicitat concesiunea unei mari fabrici mecanice din Ardeal, și acum toată lumea așteaptă cu emoție vizita secretarului general, căci de această concesiune depinde soarta băncii.

CONTABILUL (autoritar). Haideți domnilor mai repede.

MITICA. Dragă „frate” e timp destul.

CONTABILUL (precis și energic). Domnule Mitică Popescu, vă face atent că e ora ca în zece minute să fie toată lumea în sala.

MITICA (sigur de el). Lesă-mă domnule să-mi spun. Nu mă sperii cu de un secretar general.

CONTABILUL (uimit). Nu te sperii d-lui de un domn secretar general?

MITICA (calm și îngâmfat). Asta-i adevărat.

CASIERUL (ironic). Te pomenești că îl cunoști și pe ăsta?

MITICA (cu superioritate). Te cred.

CASIERUL (revoltat). Domnule, da'te mă uită, ești fenomenal... L'ai cunoscut d-ta pe secretarul general?

MITICA (oală neglijent). La Capșa... a dat mâna cu mine: „A, domnul Mitică Popescu? Am auzit...”

CASIERUL (în timp ce toți se îndreaptă spre ușă, ironic și indignat). Ești fenomenal domnule, Nu-i om mare în țara românească pe care să nu-l cunoști...

MITICA (fără să asculte își face fruntea).

CONTABILUL (a trecut la direcție și se apleacă interesat Directorului). Avem afacere: Zece vagoane de nuci la Arad pe 15 mii lei vagonul.

DIRECTORUL. Hai! nu proa e grozavă (se uită la băncii).

CONTABILUL (legând fraza). Și un băiețel la Timișoara de trei sute de mii de lei pe o amărăciună... zece lei metru?

DIRECTORUL (lacom). Telegrafiază imediat. O facem amândoi... Hai sus acum.

SCENA XI

MITICA, NAE

MITICA (a rămas singur jos, și după ce a aranjat frizura scoate din sertar logofilia „patroanei” furată dela Jean, și cupilărește o bezeă).

NAE (apare în pragul din fund și dă cu ochii de Mitică, îl privește mirat, și pe urmă bucuos). Mitică!

MITICA (surprins). Nae!

NAE (familiar, cald). Ce e mă cu tine? Ce cauți aici?

MITICA. Eu sunt funcționar aici... Dar tu? Tu ce cauți? Ai nevoie de ceva? (bucuros și bine voitor). Intervin eu pentru tine la bancă...

NAE. Nu, am venit cu așa (il privește cu dragoste). Bine mă ce te-ai făcut? De aproape cinci ani nu te-am văzut.

MITICA. Exact de când nu te-am văzut cu pe tine.

NAE (râzând prieteneste). Tot păcătos ai rămas mă Mitică... Te-ai pricopsit cumva?

MITICA (prompt). Da tu? Dă-mi o sută de lei că an un randevu cu o damă și nu vreau să-l scap.

NAE (scoate liniștit cinci sute). Na mă!

MITICA (nu-i vine să creadă). Ești nebun? Toată?

NAE (scăzut, prietenos). Da...

CONTABILUL (vine de sus ca să-l aducă pe Mitică și-l vede vorbind cu secretarul general, fuge speriat înapoi).

MITICA (nedumerit). Să știi că te-ai pricopsit Nae!...

NAE. De mă Mitică... poate!

(Vin repede la direcție patroana, directorul, subdirectorul și pe ceilalți ușa ceilalți funcționari).

PATROANA (vine cu directorul necăjită prin biroul din dreapta). Ce întâmplare! Tocmai peste el a dat! (Ridică ochii în tavan nenorocită). Ah... ce-o să creadă despre noi (trece dincolo).

MITICA (incălzit). Mă Nae mă, dacă-i ști (se întrerupe când se pomenește cu ceilalți grămadă).

PATROANA (il vede pe Mitică bătând pe umăr și tulind pe Secretarul general și rămâne încremenită). Domnule Secretar General cunoșteți pe domnul Mitică Popescu?

SECRETARUL G-RAL. Pe Mitică? Ei asta-i! Am fost camarazi de regiment.

MITICA (sare într-o parte inspăimântat și respectos). Tu... D-voastră sunteți Secretarul General?

SECRETARUL G-RAL (ca și când n'ar fi el vinovat). Da... Da' dă-o dracului, ce acum mă iei cu „d-voastră”?

MITICA (ca un englez calm, potrivit du-si cravata). Ce tu ai luat-o în serios?

SECRETARUL G-RAL (apropiindu-se de patroană, tulburat de amintire). Doamnă Mitică Popescu mi-a făcut cel mai mare bine, pe care mi l'a făcut cineva în viața mea... Nici nu știți ce sufler are omul ăsta.

MITICA (incă nu și-a găsit echilibrul, nu pricepe bine întâmplarea).

CASIERUL (care dela început caută și

el să se regăsească îi reproșează ulmit). Bine domnule, de ce spuneai că-l cunoști?

MITICA (sec). Daa? Ei și dacă nu-l cunosc? Ei, iată, că-l cunosc...

SECRETARUL G-RAL (contemplându-l cu frăție pe Mitică). Oamenii, doamnă — imi dați voie să vă spun — se cunosc la jocul de cărți, în rivalitatea amoroasă... și mai ales în fața morții... Omului acesta îi datorese copiii mei, viața tatălui lor: În război...

PATROANA: (vrând să fie amabilă și să arate interes). Cum? domnul Mitică Popescu a fost pe front?

SECRETARUL G-RAL: (uimit de o asemenea întrebare) Dacă a fost pe front? explicită emoțional, dar voit didactic). Doamnă, în seara zilei de 14 August 1916, sergentul Mitică Popescu s'a oferit să meargă, cel dintâi, cu oamenii lui, să captureze postul ungurese dela Predeal, și să rupă bariera dela vamă (privește surâzând în jurul lui) că zicea că o trimite lui unchiu-său la țară să o facă oisțe de car (și întors iar spre patroană). A fost rănit în primul sfert de ceas...

JEAN (impresionat, contabilului): Vezi mă, ăsta te-a desrobât pe tine.

SECRETARUL G-RAL (continuând). Dar după o lună era înapoi pe front. A primit și o medalie (întorcându-se către Mitică). De ce nu porți Virtutea militară, mă Mitică?

MITICA (sfânjenit caută să iasă din încurcătură făcând spirite proaste). Lasă-mă dragă... înțelegi?... eu nu port timchele mici de coadă, nici de nas.

SECRETARUL G-RAL: (fil ia de umăr). Personal însă, eu am socoteala mea cu Mitică... Cu nimeni nu m'asi putea plăti de ea.

PATROANA (jucând puțin teatru de ocazie). Bine, da cum?

SECRETARUL G-RAL. Eram pe front la Oituz. Ne întorceam dintr-o recunoaștere de noapte. Neprinsese zorii zilei. La cinci pași de tranșee, inamicul porneste un foc tăios de mitraljeră. Camarazii mei au fost secerati toți trei. Mie imi trecuse un glonț prin piciorul drept și două prin cel stâng...

Am căzut ca o găină... descoperit... Și nemții trăgeau într-una. Am strigat „nu mă lăsați fraților... am copii”. Nimeni nu venea... Îi strigam pe nume: „Vasiliule... Marine... gândește-te”. Nu știu cât am stat la marginea aia. Când Pam văzut pe Mitică sărind peste muchea șantului, M'a luat în brațe și într-o secundă a fost cu mine la adăpost... Îi sărutam mâinile (și rușinat, dându-și seama că asta nu se povestește măcar) că așa-i la război... Când m'am văzut între nevastă și copii!.. Uite-l ăsta! (în strânger cu dragoste mâinele).

MITICA (se simte prost când e emoționat și lăudat). Nu, nu-i adevărat.

SECRETARUL G-RAL (Certându-l frățeste). Cum mă nu-i adevărat?

VIATA MINUNATA A LUI ANTON PANN

roman

de Sergiu Dan și Răzvan Dănuș

5)

— Zapis n'am, domnule ofițer, că pornirăm într-o noapte pe neașteptate, dar îți voi arăta cărțuia mea de cântăreț în cor la Chișinău.

— Nu vreau să văd nimic. Intoarce caii, și hai 'napoi la Lăpușna...

Tomaida începuse să plângă. Anton deshăma caii, în întuneric abia dibuind cătărămile.

— Taci, mamă...

Auzind aceste vorbe românești, ofițerul se luminează.

— Ascultă, din ce parte sunteți?

— Suntem români din Slivin.

— Atunci de ce vorbiți grecește, dacă sunteți români?

— Mama mea e greacă, spuse aproape cu rușine Anton.

Ofițerul rămase pe gânduri. Prin întuneric el întinse o mână iertătoare:

— Nu mai deshăma. Scoate doi cai de la sania mea și prinde-i în hamul tău.

Anton se repezi să sărute mâna ofițerului, acesta însă îi întoarse cu asprime spatele și scoase din fân o pâine și un calup de unt:

— Ține pentru bătrâna măică-ta...

Săniile se urniră.

— Zorește drumul în jos spre Prut, treci prin vad cât mai repede, că nu se aude a bine, strigă ofițerul dând bice cailor. Apoi deodată oprindu-se:

— Am uitat să te întreb, cum te cheamă.

— Pann, Anton Pann, spuse umilit tânărul...

— Prea bine. Eu sunt porciul Tudor Vladimirescu din oastea țarului. Drum bun...

**Cu vremea toate se fac bune
Numai**

**Vremea ce a trecut nu se mai
intoarce.**

Cu rădvanul dela Tarigrad a descins Ion II Caragea, domn nou. Imbrăcat în cașmiruri bogate, sticlos pela poale, cu brațele grele de funde și brațări, uns cu uleiuri parfumate, pe obraz ca muierile, plin de praf și obosit. Șase servitori l-au întâmpinat și l-au luat pe brațe. Căi s'au lăsat moși în ham și nu s'au mai urnit. Până la scara palatului, vodă trecu printre două rânduri de cimpoe care fluerau de-ți luau auzul. Femei apăruseră la geamuri. Dealul Spirei gemea de lume.

Vodă e singur. Călugării cari aduceau mie la Curte, spun că au văzut și această minune ce prevestea rău.

Când au încetat muzicile, a coborât din butea o mătăhală neagră ca o stafie. A urcat treptele pe urma domnului nevăzută și a trecut cu ochii de jar printre slujitorii de pază cari adormiseră. Cioma. Au căutat-o sfinșile lor oriu tot întinsul lăcașului domnesc, să-i dea de urmă, dar negăsind-o s'au închinat și s'au retras să slujească o mo-

liftă pentru ca țara să fie ferită de lîm.

Domnitorul tocmai ieșise din bașca femeii sosite cu multe zile înainte. Tarigrad, și-au învăluit capul și țesutele și au apărut cu buricul gol, ca ta strălucind lunară și oacheșe în rodenii. Au ingenunchiat în fața cului lui Caragea, care tocmai cu mâinile, un harbuz scos din păstrat cu grije până în aceste nopți de Crăciun. Ducând mîna la gură, îi cădeau semintele prii și pe pieptul roșu de mătase.

— Kéra-mù... kéra-mù, suspina nul stropindu-le pe toate cu zeamă de buzulni. Apropie-te...

Și după ce-și sterse degetele în părul femeii, o luă de mijloc rostogoli cu ea pe blana de urs a la picioare. Cealaltul făcu semn lor să iasă.

Când s'a ridicat principele, era plină de păr din propria lui Ceru să i se aducă vin dulce și la altă femeie. Celalalte patru s'eseră pe un divan larg și se lăsară dar cu frică de iataganul atârnat deasupra patului. Ele știau destul de dueroasă a unei fete Tarigrad, adusă cu vreo câțiva ani în haremul unui domn valah. Și dăduse sufletul, în timpul celei dulci sărutări, căci domnul avea grije să culce sub pat un eunuc

PATROANA (cu admirație convențională). Bravo, domnule Mitică (urmărindu-și planul). Dar, domnule Secretar General nu poftiți puțin (și-l conduce la direcție).

JEAN (lângă el cu o șoptită și copleșitoare admirație). Mă Mitică, d'a știi că ai fost extraordinar, mă!!!

MITICA (neglijent, incurcat, căutând). Fugi dragă, de-aici... lasă-mă în pace... e un dobotoc, nu știe ce spune. L'am scos de acolo ca să nu putrezească în fața tranșeei... că nu mai puteam trăi pe urmă de miros greu.

SECRET, G-RAL (ironic la direcție). A, mergem să vizităm fabrica?

PATROANA (încercată). Mergem puțin sus... la locuința mea. Numai un moment.

SECRET, G-RAL (ironic mereu). A nu-i aici fabrica?

PATROANA. Nu, o să vedeți d-voastră.

SECRET, G-RAL (eschivându-se). Nu vă sunărați doamnă... mi-e imposibil să mai stau.

DIRECTOR. Dar, domnule Secretar General, ne-ați face o foarte mare plăcere...

SECRET, G-RAL. Nu, nu! scuzăți. La ora unsprezece plec într-o lungă inspecție. Dacă sunteți bună văeși ruga să-mi per-

miteți însă o scurtă convorbire aparte cu Mitică Popescu.

PATROANA (vexată și dezarmată). A! poftim.

DIRECTORUL (vexat și el). Domnule Mitică.

MITICA. Aici...

PATROANA. Poftim alături la direcție.

SCENA XII

MITICA ȘI SECRETARUL GENERAL

SECRET, G-RAL (cu o emoție mănoasă). Ascultă Mitică... Dacă e vorba să dau fabrica unora cari n'au inventat... atunci îți-o dau fie.

MITICA (neîncrezător). Mie, Nae?!

SECRET, G-RAL (agitat și hotărât). Da' ce numai pești și escrocii să trăiască în țara asta? Ia un toc și scrie.

MITICA numai pricepe nimic, se așează la masă să scrie.

SECRET, G-RAL (dictând). Domnule ministru... subsemnatul (se întrerupe și caută pocnindu-și degetele). Voi nu aveți aici vre-o secție de mărfuri, țesături?

MITICA, Nu.

SECRET, G-RAL. Bun, va să zice și tu nu ai fost funcționar la secția MITICA (cândid ca un înger jure). Nu...

SECRET, G-RAL. Perfect... Va specializat. Scrie acolo „specialist mercur de țesături” vă rog să-mi puneți pentru a pune în funcțiune fabrica sături abandonată de statul moldovean. Boșca-Montană fabrică în prezent în părăsire și supusă intemperțiilor d'acapo — mă oblig ca după ce a lesi zece ont s'o prodan statului de funcțiune” iscălește!

MITICA (cu o comică amărăciune). Nae, dar eu habar n'am!

SECRET, G-L. Taci mă nu fă! Uite aici (semnează energie înfrântă). „Se aprobă”. Așa, hârtia asta face numai comision, trei milioane. Dacă și înregistrează-o. Cautăți dacă vă e ciat... Să trăiești și să-ți dea Dumnezeu (îl ia în brațe și-l sărută).

MITICA (zăpăcit profund). Nae ai înebunit.

SECRET, G-L (grăbit). Așa, le că am treabă (trece dincolo și sără politeze rece). Sărut mâinele domnului (ese).

cu o frigare lungă ce i-a străpuns spatele și a dăruit-o fierbinte morții.

Dar de acest Caragea ele nu se temeau atât, văzându-l mueratic și slab. Îngropate în perne, priveau cazna printrului care găfâia și sorbea din vinului adus, indemnând femeile.

Trecuse de miezul nopții. Boerii dați afară așteptau pe la ușă ca domnul să-i rechemă, dar acesta uitase.

Cum își alegea așa femeile ispitit mereu de cealaltă neatinsă, o ploaie de pietre se auzi pe acoperișul palatului. Domnul duse mâna la ochi să-și vină în fire și după ce înțelese că pietrele ce au sunat în geamuri nu erau de bună urare, așa gol cum se găsea ieși asudat în use și strigă soldatului de pază, neluând în seamă pe boerii înșirați dealungul păretelui:

— Hei, nu e pedestrima să stâmpere prostimea ?

Soldatul buimăcit de așa nerușinată avertare, alergă cu porunca. Răsunară apoi porțile și se auzi în drum un urlet amenințător ce se înălța înspre iatacul princiar. Garda turcă trezită, năvăli să pedepsească cu săbii noi gloata ce primise astfel pe domnitor. Vodă privea printre perdelele afară, râniind.

Țipetele mulțimei din drum îi dădeau o plăcere răcoroasă și binefăcătoare.

O femeie îi dete în glumă o palmă și în sgomotul de iatagane, domnul o strânse la piept.

Celelalte femei începuseră un cântec porcos.

Prostimea infometată a Bucureștilor se auzea tot mai departe. Nimoni nu mai rămăsese în noaptea din Dealul Spirei. Pe zidurile palatului lunecau acum în pași numărați pândarii, ca umbrele :

— Poarta numărul anuu, biiiincee.
Și tocmă din fund, în răstimp se auzea un alt glas ce se lupta cu somnul :
— Crajdul domnesc biiiineee.

Pe podul Beilicului îmbulzeala crește. Sau retras acolo toți cei ce înconjuraseră palatul primind pe noul domn cu ură.

De mult întuneric și de frig nici o vorbă prietenoasă nu se mai aude, ci doar un murmur înbușit de gloată suferindă. Un bătrân ridică din ștaut plin de zăpadă trupul istovit al unei fete doborâte de soldații gârzei. Câțiva ajută bătrânului să ducă fata într-o casă cu opași în Forfota de afară se întetea. Două făclii luminate trei copii somnoroși au ridicat și câteși trei se înghesuie către perete ca să facă loc copilei culese din zăpadă. Forfata de afară se întetea. Două făclii de căneapă și sen ard în vârful unor prămi mișcate.

Între făclii se zărește fața tânără a unui bărbat care vorbește mulțimii :

— „Nu de răzmeriță și de nepace, ne arde nouă acum. Tarigradul s'a dovedit mai bun decât Muscalul. Tara e săracă și cum ar putea fi altfel, când domniile se schimbă des, sporesc numărul boerilor cu barbă, neplatnici de nici un fel de dare ? Iar firmanul e scump și pe bani ciliați. Cine ne-a întreat care, cum am trecut până aici zilele noastre sărace alcătuite doar din muncă și somn ?

Cine ne-a întreat de rudele își de frații căzuți în bătălie cu nazirul Ibrahim ? Nimeni. Și când Sultanul e în ceartă cu împăratul Alexandru al Moscovei, de noi e și mai rău. Ca acum când

fărtaților, Meternicu austriac a împins ia domnie pe acest Iancu Caragea ce-a lins tâlpile și a măturat cuhnea cavalerului Genz.

Mulțimea aproba cu gemete și scuipat zisele tânărului, iar din somn se auzea glasul câte-unei femei.

— Dacă ești așa de cărturar cât arăți, de ce nu ne spui ce trebuie să facem ? Vorbitorul nu lua în seamă aceste întrebări și continua :

— „Cum vedeți isprava atâtor ani de trudă e neagra robie. Dar omul se îmbată și de inimă rea și de inimă bună. De multe ori necazul îmbată mai rău de cât orice băuturi. Ce-aș putea eu să vă sfătuiesc cu vorbele mele ? Vremea învață pe aceia ce n'au dascăl și vorba luncă e săracie. Imprăstiați-vă și sfătuiți-vă cu femeile voastre. Țara nu mai poate răbda.

Belu belește
Golescu goleşte
Manu jupuește

Dumnezeu să vă dea gândul cel bun !”

Din ceată s'au desprins pâlcuși. Vorbitorul se furișă până la casa unde se a-dărnostea fata înghetată, o privi și adăugă două vorbe de milă, după care ieși în noaptea sticloasă de noleiu. Pentru că zorile erau aproape o luă încet spre Mihai Vodă unde era curtea domnească. Pe la vremea luceafărului de dimineață, cum umbla așa fără țintă, sunetul spart al trompetilor îl opri. Fruntea cerului se înegri de fum și limbi mari de foc luminau. Negustorii treziți de alarma goar-nei alergau într'acolo.

Sbierete, comenzi, clopote străbătură vesel până la el. Anton Pann ridică din umeri și porni mai departe neturburat.

La un răstimp își zise :

— Arde palatul lui Caragea...

Și împăcat se duse să se culce, ca după o nopți bună...

XV

Biserica românească nu era la 1812 în mărjea ei de acum. Gătuită de autocrația Muntelui Athos, biserica noastră se shătea în săracie și supusenie, ne mai fiind de cât un refugiu al poporului de jos.

Bocrimea păstra legăturile cu cerul numai în limba grecească, bănuind că Dumnezeu nu primește rugăciunea întraltă limbă. Silțită de împrejurările acesteia triste, biserica noastră se umili cu vremea, primind schimbările poruncite de clerul grecesc ce cotropise țara. Așa în locul melodiei românești și creștine a naivei implorări „Doamne, miluește” zidurile bătrâne ale bisericilor răsunau de rugăciunile noui cântate pe arii frivole.

Biserica „Sfinți” a îndurat până și „Doamne, miluește” îngânat pe melodia străină și lumească a faimoasei „Bona sera Don Bazilio”.

Credincioșii bisericii Olari, al cărei paracliser era Anton Pann, se pângeau amarnic de instrăinarea aceasta, pentru că ajunseră să nu mai priceapă nimic din Dumineca lor, închinată unui Dumnezeu de alt graiu. Rușinea însă creștea. Aceste înoini stricacioase, începute de

Petre Moraitul, ajunseră până acolo încât unii dascăli ieșiți din școala grecească se întreceau cu melodii ce aduceau aminte cântecele auzite în șantanurile dela Tarigrad.

Ce putea face paracliserul Anton Pann în fața acestei decăderi ?

Visul fierbinte de-a înfrăgezi muzica bisericească, ferind-o însă de cântecul urâcios și ușuratec, se oprea neputincios înaintea tăriei clerului grec sprijinit de Caragea.

— Părinte, ne sugrumă biserica, fleacurile de cântece aduse de dascălii greci, și pierdem credincioșii...

Protul Enache răspundea întotdeauna la fel :

— Antoane fiule, n'ai cum face, păcatele noastre câtă vreme ei sânt acum la stăpânire. Bătrânețea mea nu mai are când îndrepta lucrurile, dar voimicia ta se va cinsti cu asta mai târziu.

Și Anton își continuă visul, scriind între timp rugăciuni după stilul celor vechi rămase încă neatînse de înoinori.

Era un fel de poezie religioasă scrisă naiv, destinată elevilor școlii de cântări.

Bineînțeles, că aceste cântece de implorare sau de multumire adresate lui Dumnezeu, nu intrau în programe școlii de cântăreți bisericești, ci treceau din mână în mână, pe sub bănci, fiind mult mai atrăgătoare decât cele poruncite de dascăli.

Anton era nemulțumit în ziua aceea și o amărăciune creștea în el fără pricină. Cu un gest hotărât morfoli hârtia, o aruncă și murmură mai mult pentru sine :

— Lasă, Antoane, cântecul bisericesc și, scrie un stih iubitei, că n'ai mai văzut-o de două zile...

După câteva clipe se afla în stradă, neliniștit. Sub frunte i se sbuciuma acest singur gând :

„Mă duc s'o văd pe Lina și-atunci cumpăr un gal, ori nu mă duc la ea, și-atunci păstrez banii pentru cină...”

Se opri în fața unei prăvălii de stamburi și pipăind gologanii din buzunar, vru să se întoarcă.

Imagina Linei birui însă repede și după un sfert de ceas Anton se apropia cu pași repezi de casa femeii iubite.

Pentru întâia oară venea aici, ziua. De trei luni, numai noaptea, ochii lui vedeau strada Sfinților, numai noaptea când Lina aștepta cu lampa în fereastră (semn că nu e în primejdie). Lampa aceea că pătase pentru Anton un glas dulce care spunea :

„Intră, Antoane, intră fără grijă”.

Și Anton intra repede în iatacul luminat pe jumătate, atât cât trebuie pentru ca s'o zărească pe Lina în cămașa scurtă, pierdută în patul prea mare, prefăcându-se că doarme...

Uitase iubiturile acelea grăbite cu fetele corului, ceasurile petrecute lângă boieroaica rusului la Chișinău, pentru că numai avea loc în el pentru nimeni. Acum iubea pe Lina, văduva tânără, pentru al cărei răs puteai să omori oameni, fără părere de rău. În iubirea lui era și o floare nouă, străină de el până atunci, mândria. Era mândru paracliserul Anton Pann, știindu-se iubit de o femeie ce putea găsi bărbați mai auyți, boeri chiar, în locul lui. O mândrie de copil primit la jocuri interzise, îl înneca.

(Continuă în n-rul viitor)

critica literara

DAMIAN STĂNOIU : Călugări și Ispite (Scene din viața mănăstirilor)

Volumul d-lui Damian Stănoiu se situează în cadrul lucrărilor de gen literar. E un fenomen identic cu acela al modei. Poate o cravată care se poartă la un moment dat, sau o rochie, să fie și artistică; nu e însă neapărat nevoie de lucrul acesta. În tot cazul constatarea cantității de artă cheltuită într-o modă oarecare se face mai târziu, din comparația albumurilor rămase pe urma ei, din cercetarea stampelor și a câteodată din pricină că intenția generală a trebuit, în general să facă loc invenției personale a unuia sau altuia din folositorii ei, primejdioasă generalizare. De sigur că toga romană sau tunica grecească constituie un ideal de frumos al investimăntărei omenești. Sandala își are și ea poezia ei. Rămâne de văzut însă care poate fi aportul personal, în ceea ce ne-a rămas, ca vestigii ale acestui costum, al sculptorului, al pictorului sau chiar numai al modelului, care ne-a nemurit accesoriile acestea ale vieții antice.

Ceva cam la fel se întâmplă azi și cu moda literară a tradiționalismului. Firește că nu avem intenția să negăm rostul unui principiu tradiționalist în artă. El poate să existe, sau poate să nu existe însă, fără ca ideea de artă să sufere; când însă trece pe planul întâi al preocupărilor unui scriitor, sau al unui artist, pentru a disloca, astfel, preocuparea care trebuie să fie primordială, de artă, opera tinde să ni se impună prin caracterizarea ei secundară în dauna, poate, a celei principale, și, ca gen, în bloc. Scepticismul, în a primi o astfel de injoncție, atunci, trebuie să fie atitudinea criticii preocupate cu căutarea, în primul rând, a frumosului. Avem astfel datorită să începem prin a arăta care e partea de formulă într-o elaborare de artă, și care e aportul scriitorului, care e accidentul fericit și fără drept de a valorifica literalmente un ins, pe care viața însăși l'a pus în lucrarea solicitatoare a atenției generale, și care, apoi, e contribuția lui de înțelegere, de analiză, de emotivitate și de redare.

Literatura d-lui Damian Stănoiu nu e, de sigur, prea nouă. Tradiționalismul nostru e, de fapt, ceva foarte bizar, și își are obârșia, ca teorie mai recentă, în camelota regelui francez din jurul „Acțiunii franceze”, iar ca realizare se realizează pe imitarea, mai de mult, a unor modele rusești, și a câtorva nuveliști

francezi. Nu ni s'a lămurit încă, cum teoriile lui Daudet și Maurras, franțuzești, și literatura muscălească a lui Turgheneff, a lui Gorki, Gogol, și Cehov, pot deveni, în românește, o tradiție, sau cum, în sfârșit, un Reiner Maria Rilke sau un Francis James pot iscodi la noi poezia sufletului românesc al plășilor. Formula însă, ca mijloc de a escalada cu ușurință viața, a prins în câteva cercuri informate superficial asupra mecanismului elaborării artistice. Ea a simplificat, în înțelegerea curentă a lucrurilor, necesitatea alegerii individuale cu etichetă, așa cum, de pildă, firma Houbigant, în parfumuri, ușurează, insului certat cu săpunul și cu baia, greutatea unei alegeri personale.

Fenomenul literar Damian Stănoiu își are, astfel, o viață de complexă multiplicare prin sciziparitate și îl întâlnim, mai întâi, presărat prin opera d-lui Mihail Sadoveanu, „Hanul Ancuței” a dat până și tehnica bucății „Cum petrec călugării” a d-lui Stănoiu. Ceva din răsul d-lui Pătrășcanu, din sănătatea lui Calistrat Hogaș, poate din felul de a interpreta pe țărani al d-rei Otilia Cazimir; Radu Rosetti în latura lui de pasionat colecător de anecdote, Creangă, cu umorul lui, au înjghebat un întreg complex de a fi, literar. D. Damian Stănoiu nu e principial, nici inferior și nici superior acestor scriitori. Personajele d-sale se povestesc tot atât de bine ca și ale d-lui Sadoveanu, nu au nici mai puțin pitoresc, anecdota nu e mai puțin interesantă și, dacă nu au izbutit să se realizeze încă arta superioară din „Hanul Ancuței”, nu e nici un motiv să credem că nu vor ajunge și până acolo. Și d. Sadoveanu a avut nevoie de vre-o douăzeci și mai bine de volume de „școală buisonieră” până la „Hanul Ancuței”. În atmosfera aceasta de elaborare colectivă a unei formule generale de artă, firește, scrisul d-lui Damian Stănoiu place pentru că place și acela al d-lui Sadoveanu. Acela al d-lui Sadoveanu place fiindcă place și Creangă; place scrisul d-rei Otilia Cazimir pentru că place acela al d-lui Damian Stănoiu, și, în sfârșit, plac fiecare în parte pentru că plac, ca formulă, toți împreună. E și o chestie de deprindere.

Genul acesta literar me-a intrat când pe-o ureche, când pe nas, când prin piele, cu o nuvelă, cu o poezie, cu o încercare de roman, de-aici azi, de dincolo ieri, în deprinderi, ca zgomotul de otomobile, ca praful, ca gramofonul. În el câteodată vocea lui Caruso. Nu asta izbutim să prețuim însă în ansamblul zgomotelor percepute, ci însăși faptul,

ca principiu, al zgomotului. Așa și cu formula literară a tradiționalismului. Ne-am deprins cu ea și o primim, în general, cu bunăvoința inerentă a acestei stări psihologice de fapt. D. Damian Stănoiu are astfel toate însușirile unui bun scriitor tradiționalist. Își caută inspirația în anecdote locale, își înțesează eroii prin povestire, povestește și-o toarnă în bun grai obștesc, are pitoresc și se ferește de a-și caracteriza scrisul în prizma unei cerebralități proprii, cultivate și proaspete. Rămâne viitorul și împrejurările literare ale lui de mâine să-l primească și să-l țină ca atare, pe d-sa, ca și pe ceilalți laolaltă sau selecționați.

N. DAVIDESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

„Viața Literară” din 7 Aprilie a. c. prinde un sumar bogat, datorit unor tornice colaborări. Publică versuri proză: Aureliu Cornea, I. Peltz, Al. Țăuță, Pompiliu Constantin, I. Valerian, Zaharia Stancu, etc. și o întreagă pagină de informație critică.

„Graiul Românesc” anul II No. 3

„Câmpina” anul II. No. 4, ziar-rev. lunară aduce un conținut variat, de la formația conștiințioasă până la pag. de preocupări culturale, ceea ce constituie un model pentru similarele sale periodice.

Cugetul liber No. 4 conține, pe lângă diferite articole, recenzii și cronici, interview: De vorbă cu Paul Wegmann.

Grafica Română — Martie-Aprilie revistă de artă grafică, sub direcția V. Molin.

D. I. Valerian va pune sub tipar sărbători primul volum din seria de viewurilor publicate în Viața Literară care va purta titlul: De vorbă cu scriitorii noștri. Va cuprinde în afară de articolele publicate în Viața Literară studii critice și biografice pentru fiecare scriitor în parte.

Domnul Camil Petrescu, va reuși în numărul viitor, volumul: La G. flora de d-nul Gib I. Mihăescu.

plastica

SALONUL OFICIAL

În clădirea Grădinelor Publice dela Șosea, în Duminică Floriilor unei primăveri ce întârzie să vie, și-a deschis porțile expoziția anuală a statului.

Cu toate că la noi activitatea ei nu poate fi întreținută decât de artiștii băștinași, mereu aceiași fiindcă alții cu greu și rar se ivesc, interesul pentru o astfel de cuprânzătoare colectivă se menține și evenimentul e obișnuit să-l privim cu emoție și curiozitate serioasă.

Statul a făcut ceva — trebuie recunoscut — și fiindcă aici statul e Ministerul Artelor, pe care dela reînființarea salonului, cu excepția a doi ani, l'a condus d-l ministru Lapedatu, se cuvine să-i mulțumim pentru conștiința acordării sprijinului și mai ales pentru spiritual ce necontenit l'a apărut și l'a susținut domnitor prin juriul numit.

Dar odată începutul făcut — început ce a rămas același până în al cincilea an — îmbunătățirile ar fi trebuit aduse cu fiecare nouă deschidere și nici decum luate lucrurile ca după o achitare grabnică, oarecum cerută. Era nevoie în primul rând ca suma destinată premiilor și cumpărăturilor să fie sporită simțitor, nu numai din contribuția departamentului respectiv, dar și din a tuturor celorlalte care au înserise cheltueli privitoare la artă. Când avem norocul unei autorități ce vederi largi, de fiecare dată, pe cât omeneste se poate judeca, conștiințioasă și probă; când această autoritate e recunoscută oficial, atunci de ce să mai continuăm cu incompetența altor inițiativă? Care poate fi de exemplu rostul înființării unui al doilea salon, despre care se aude că e plănuț de către un alt ministru?

Mai mult, s-ar putea interveni pe lângă instituțiile particulare care și ele au înserise în budget sume pentru cumpărături de tablouri să lase această sarcină în seama oamenilor pricepuți și ar putea fi singri că nu vor avea nimic de regretat. (Gestul celor două burse ale lui Anastase Simu nu-și găsește imitatori măcar mai puțin dezinteresaji).

Să lăsăm la o parte clevețele unor oameni ridicoli, absolut inexistenți ca valoare artistică și să înțelegem odată pentru totdeauna că salonul oficial înseamnă un câștig pentru dezvoltarea artei și românești ce trebuie întărit, aparat prin sprijinul tuturor. Muzeu n'avem, colecțiile celelalte sunt nule (abia din primăvara aceasta s'a reînființat societatea „Arta Română”) expoziția anuală a statului rămâne atunci mijloc larg de educație, putință de ridicare la nivel de frumos deosebit. Spațioasele încăperi de la Șosea adună odată pe an munca și efortul de creație ale celor mai însemnați artiști pe care îi avem.

Și pentru că talentele formate se multiplică mai toate în expoziții personale și mai toate au și alte mijloace de susținere, se cuvine ca atenția să se îndrept

te mai ales asupra celor tineri. A acelor sub a căror încercări se întrevade rasa artistului de mâine, a celor veșnic sbuciumați și veșnic în prefacere pentru găsierea de sine, limpezire grea de obținut, singura chemare însă a artei trainice. Sunt de neînchipuit sacrificiile lor și descurajantă e lupta dusă în trailul de toate zilele, spre a putea smulge împrejurărilor protivnice, mereu neschimbate, măcar o singură lucrare frumoasă pe care s'o prezinte salonului oficial. Din încrederea acordată acolo și din ajutorul eficace obținut se trage îndemnul și sprijinul mersului mai departe.

Tineretea n'a fost niciodată prea mult simpatizată când ea aduce neastampăr și prosepțime și prin ea însăși revoluționară fiind, supără, deconcertează și aporțul ei de entuziasm și îndrăzneală pare sbătere trecătoare. Intotdeauna bătrânii au înțeles greu pe tineri, sau nu i-au înțeles de loc.

De laudă a fost de fiecare dată aproape, judecata juriului care și-a îndreptat atenția asupra celor veniți proaspăt purtători de nădejdi. Toți acești artiști au fost premiați. Răsplata o meritau și au căpătat-o.

Dar de acum înainte ce le rămâne să aștepte dela prezentarea lor la salon?

Publicul nu poate să-i vadă cu ochi buni; el nu poate aproba dar mite cumpăra încercările și experiențele tinerilor oricât de prețioase calități ar conține; publicul fuge din obișnuință de ceea ce nu pricepe, de ceea ce îl obligă la osteneți și la turburări interioare.

Bunul burghez preferă artă așezată: florile d-nei Denise Iordănescu, peisagiile d-lui Kimon-Loghi.

Ca și'n alți ani și salonul prezent e luminat de vioiciunea și plina de sevă prezență a tinerilor. Se întrevăd lămurit puterile viitoare. Increderea nu sunt desmintite. Energiile se mențin; e sănătate, înviorarea noutății, intenția prețioasă, dorul gășirii altor drumuri, altor exprimări.

Nu-i deajuns?

Nu trebuie însă niciodată abuzat de rezervele interioare ale oamenilor când susținerile rămân numai proprii. Criza este inevitabilă. Căci și artiștii sunt oameni.

„Focul sacru” e o poveste care nu se mai potrivește astăzi.

Nu se știe câți din tinerii promițători vor ajunge la izbânzi definitive, și câți vor ingenuchia la jumătate de cale pentru că atât au avut de spus — au rămas pustii înainte de vreme cum avem acum spectacolul jalnic al unora din cei în vârstă.

Dar să ne facem datoria. Sacrificiilor lor să răspundă sacrificiile societății și ale statului.

Fie ca atâtea propuneri îndreptate către cei cu toate posibilitățile să nu rămâie zadarnice.

Florile nu dau intotdeauna folos, dar florile sunt ale încântării sufletelor, speranța rodului de mâine.

TACHE SOROCEANU

IN STRAINATATE

RAINER MARIA RILKE

Rainer Maria Rilke unul dintre cei mai mari poeți contemporani s'a născut în anul 1875 la Praga. Cu tradiții militare în familie fusese destinat să devie ofițer, dar sănătatea lui șubredă și înclinația spre reverie și misticism l-au făcut să caute mai curând cercurile artiștilor, decât pe cele militare.

A stat mult timp în Rusia unde misticismul său a fost puternic influențat de neo-ortodoxism. A stat de asemeni ani de zile înainte de război în Franța, fiind și secretarul marelui sculptor Rodin.

Publică în 1895 „Laxenopfer”, în 1906 „Buch der Bilder”, 1907 apar „Die neuen Gedichte”.

Incontestabil cea mai caracteristică operă a lui e „Stunden-Buch (1899--1903)” cartea vieții monahale; „carea pelerinajului”, „cartea sărăciei și a morții”. E o

nouă atitudine a poeziei față de Dumnezeu. E de remarcant că aproape toată poezia nouă românească de după război e uncori o simplă pastişă după Rainer Maria Rilke, atunci când nu e vorba de un misticism cu repetiție mecanică, sau „despre un Dumnezeu schimbat în verifiță” cum seria un poet de la Craiova.

Și ca prozator influența lui a fost considerabilă: „Aus den Aufzeichnungen des Malte-Laurids Brigge” traduse în franțuzește sub titlul „Les Cahiers de Malte Laurids Brigge” au avut un enorm răsunet.

Moartea lui Rainer Maria Rilke, întâmplată în timpul când se fac toate încercările pentru o apropiere culturală între Franța și Germania, a fost și o lovitură pentru acea conștiință europeană, pe care o așteptăm cu toții.

JALEA : DOMNIȚA ILEANA

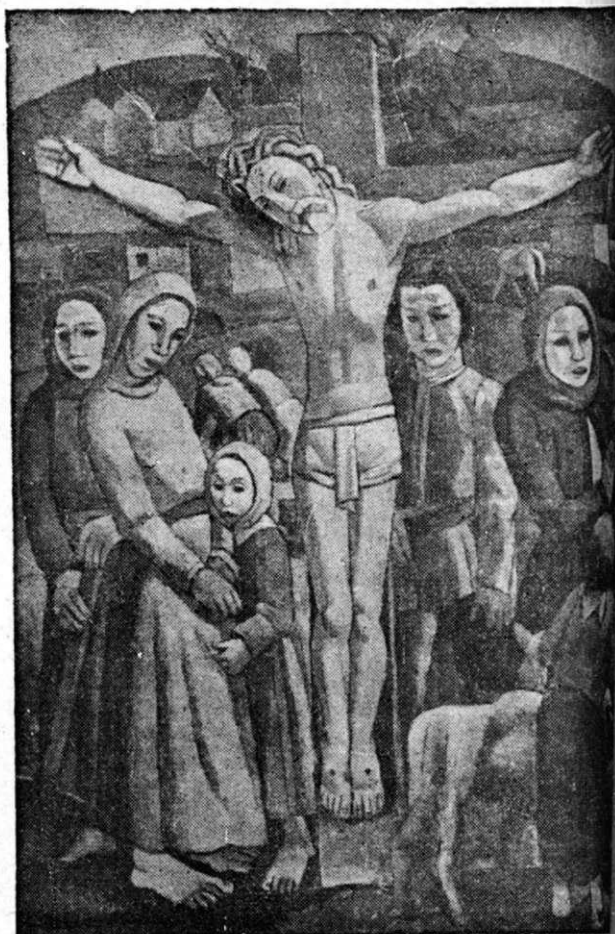

FR. STORK : PORTRET

BCU Cluj / Central University Library Cluj

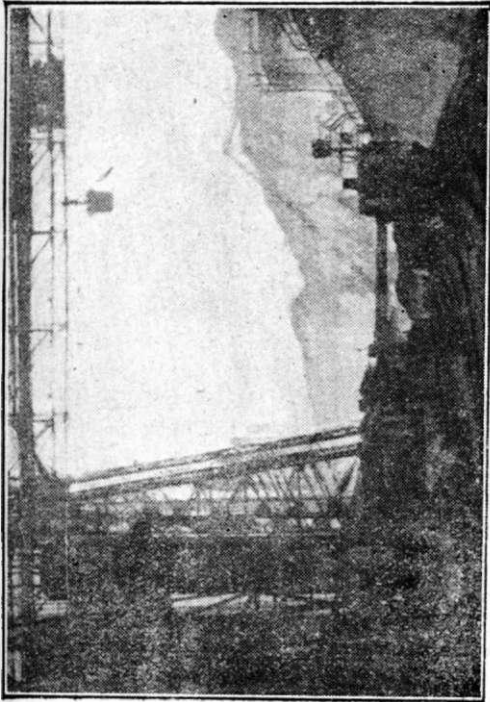

IONESCU-SIN : CAMAȘA MAUVE

CATUL BOGDAN : LA SAT

OFICIAL

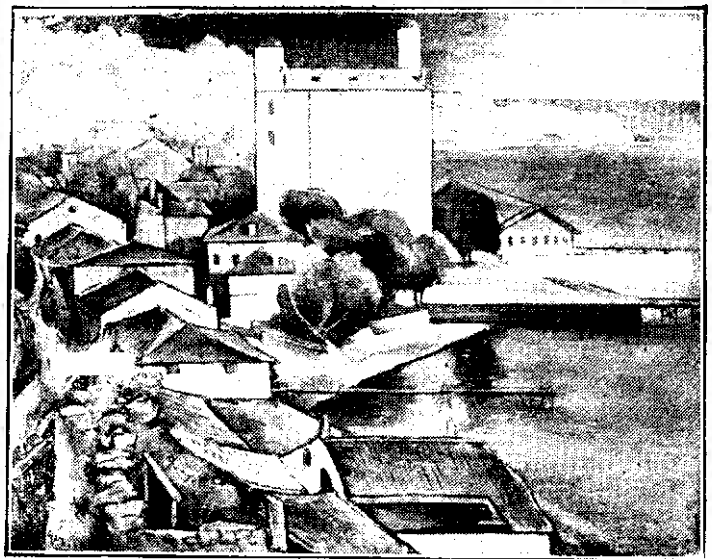
ȘT. POPESCU: REȘIȚA

L. DEMETRIADE BALACEANU: DOAMNA CU PICTORUL SAU

DEMIAN: DOUA PRIETENE

TEODORESCU-SION: PRIVELIȘTE

Fotografiile: Foto-Technica. Clîșele executate în Atelierele „Universul”.

AȘA ȘI-AȘA...

„revoluționar“

I. Vinea discută cu un confrate, care nu-l menajează de loc.

— Ei ce-ai să mai faci acum? Ai fost revoluționar ca să realizezi simbolismul și simbolismul a dat faliment, ai făcut revoluție pentru dadaism și dadaismul a răposat întru Domnul, ai mai încercat și cu constructivismul și până să te așezi la masă, s'a sleit și ăsta... Ce mai ai de gând acum?

— Eu sunt revoluționar în principiu, răspunde cam dezorientat junele Vinea. Înțelegi?... și căuta nefericit cuvinte să se explice:

— „Ei asta-i, cum să nu înțeleg fi răspunde crudul confrate... Că doar a mai existat un astfel de revoluționar „în principiu“: Conu Leonida. Și ăla, toată viața a fost revoluționar „de-ai lui Galibardi“. Nu cerea decât pensia după legea veche și autorizație dela poliție, că revoluția o avea în sânge ca și tine“.

Să mai arătăm dezolarea lui Vinea?

„i-a luat subiectul“

Se știe că până la adânci bătrânețe, unii ratați rămân cu convingerea, că dacă n'au produs nimic, împrejurările sunt de vină. „Înțelegi tocmai simțeam o căldură în vine și un fel de sirop pe gât. Știam că la mine asta înseamnă inspirație. Sunt sigur că dacă ași fi avut un toc la îndemână, aș fi scris „cea mai prima capodoperă“. Așa se vaită la optzeci de ani ratații noștri. Tânărul curățel însă, Comarnescu are convingerea că dacă nu e genial e că fi iau alții... subiectele. Se înțelege că asta dă loc la destule glume malițioase între confrăți.

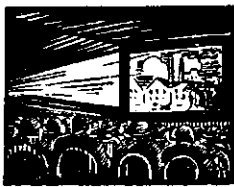
Așa un tânăr debutant povestea lui Aderca intenția lui de a scrie un roman.

— „Și ce-ai să pui în romanul ăsta?“

Aci, debutantul se pregătea să explice pe indelete.

— „Să vedeți. E un băiat care iubește o fată, și atunci...“

— „Destul“, îl întrerupsese Aderca, hotărât. „Ce vrei să faci? Subiectul ăsta și l-a rezervat Comarnescu“.

PRINTUL SI BICICLETA

Principele de Galles, ale cărui nenumărate eșecuri la cursele de cai au fost adesea răzbutate cu nobile victorii, va disputa, într'un viitor apropiat, primulul din Windsor premiul unei curse de bicicletă.

După cum se știe prințul este încă foarte tânăr; surpriza începe prin faptul că adversarul său a implinit vârsta de optzeci de ani. Este însă adevărat că sportivul magistrat municipal din Windsor și-a conservat o mușchiatură de întâia calitate și că nu se îndoeste de victoria sa asupra principelui moștenitor.

Match-ul va fi disputat în beneficiul săracilor din Windsor. Nici n'ar trebui să fie altfel, căci nu este de închipuit, că prințul de Galles va lua vre-odată parte la o cursă de biciclete într'un velodrom consacrat profesioniștilor. Ar fi o catastrofă, căci, e lesne de închipuit, un asemenea... spectacol ar atrage mai multă lume ca oricând.

Apărând cu bună dispoziție în această încercare de două ori sportivă și filantropică, prințul de Galles dovedește că are inimă bună și de-aseenea, că este democrat.

O altă regală binevoiește a lua parte la o cursă de oțel, care nu oferă subiecte de discuție înalte sfere sociale... Un prinț va pedala înaintea galeriilor „populare“, în strigătele de mii de ori repetate, ale celor ce au pariat pe ghidonul lui:

— Haide prințule!... Încă un tur! Nu te lăsa!...

Căci toate acestea, adăogând un termen sportiv, se zic în **slang** și în căldura comunicativă a sportului, regulele etichetei riscă de multe ori să fie uitate.

Dar să lăsăm gluma de-oparte. Ceeace este de reținut este faptul că, prințul moștenitor al celui mai mare imperiu din lume nu ezită a se transforma în simplu alergător ciclist. Nu l-a reținut nici o prejudecată și grandoarea sa nu l-a împiedecat să ia parte la o reuniune, care, pe lângă aparența sa fantezistă, are și un rost practic.

Acest fapt de amintește de una din caracteristicile moravurilor englezești. Se pot vedea de exemplu, ofițeri ai marinei britanice, jucând foot-ball alături de mateloții lor. Deasemenea multe dintre cele mai nobile lady aranjează în fiecare an în splendidele lor castele, recepții unde primsec ca invitați, pe proprii lor servitori... Și tinerele domni-

șoare aparținătoare acestor case ilustre nu se sfieșe ca să servească ceaiul în telor din casă și feciorilor.

Poate că această familiaritate se explică tocmai prin existența acestor bariere de netrecut, dintre diferitele clase sociale.

Oricum ar fi, este greu însă de închipuit, într'o țară democrată ca formă de legiuire chiar, un personaj, oficial, luând parte la o cursă de biciclete. Nici într'un scop filantropic chiar.

Odinioară, regii medievali, apăreau în așa numitele lupte „tourney“, având ca rivali, cavaleri și soldați din serviciul lor. Amestecându-se în aceste jocuri periculoase Henric al II-lea a primit în ochi o lovitură de lance, în urma căreia a și murit. Ludovic XIV, cavaler strălucit, lua parte în glorioasa sa nerezitate la toate întrecerile dintre cavaleri. Cea mai mare parte dintre acești monarhi de drept divin se jucau în public cu mingea și Napoleon organiza parcul dela Malmaison partide „de vâji ascunselea“.

În zilele noastre, asemenea... năzburii sunt interzise oamenilor de stat, măcar să nu sunt prinți. Președintele unei țări publice nu poate să intre într'un muzeu sau să meargă la cinematograful protocolul democratismului de astăzi are rigori, pe cari eticheta regală altădată nu le cunoștea.

Și nici unul dintre miniștrii unei țări nu ar îndrăzni să primească match de bicicletă, prepus de primarul orașului mai bine văzut dintre orașe. S'ar putea că e știrbită demnitatea ministrului care va exclama:

— Carul statului nu are nimic comun cu un velociped!...

literara

oseama de cuvinte

Ibsen a locuit mult timp la Munch. Aici el frecventa regulat cafeneaua „Maximilian” și prezența sa, în fiecare zi între orele două și trei după masă, înzeca clientela localului. Inșă într-o bună zi, el plecă în voiaj și cafeneaua rămase goală.

Atunci, patronul avu o idee. Angajă un actor, care, spre a atragea lumea, își aranjă figura asemeni dramaturgului și veni în fiecare zi ca autorul „Norei”, să citească la cafeneaua „Maximilian” gazetele scandinave.

Dar într-o după masă, veritabilul Ibsen își făcu din nou apariția în cafenea, și încercă o adevărată groază, „văzându-se” așezat la vechea sa masă.

Se vorbea înaintea lui Paul Léautaud despre o damă bine cunoscută în cercurile literare.

— Nu se schimbă deloc, zicea cineva. Sunt douăzeci de ani de când o cunosc și totuși este mereu aceeași.

— Accușta trebuie că i-a stricat mult în tinerețe, conchise Paul Léautaud.

Orașul Montréal din Canada, ca orice oraș din lume, posedă o comunitate evreiască, peste care domnește despotismul rabinului William Schechter.

Oare cum, în cursul anilor, numele lui Schechter s'a putut transforma în cel de Shakespeare? Iată o problemă pe care doar un filolog exercitat va putea să încerce să o rezolve. Necăjit de această transformare a numelui său, rabinul Schechter, a decis să-și schimbe și pronumele și în acest scop își comandă cărți de vizită pe cari se citea Wolff în loc de William.

— Pentru ce v'ați schimbat pronumele de William în cel de Wolff? a fost el întrebat.

— Pentrucă eu nu știu să fiu confundat cu acest englez compunător de comedii, care a comis un „Shylock” mirosind a antisemitism.

„27” este titlul unui nou club, a cărui fondare o anunță Francise de Miomandre la Paris.

Pentruce „27”? Pentrucă membrii sunt în număr de 27, sau pentrucă au 27 de ani? Deloc. Iată explicațiile domnului de Miomandre: „ne-am jurat unii altora, ca pantalonii noștri să nu aibă mai puțin de 27 de centimetri, diametru lor.”

Parisul este bogat în astfel de cluburi. Pe lângă „clubul celor fără pălărie”, iată „clubul pantalonilor largi”. Pe când cel al „sacourilor arcuite”, al „pantofilor lustruiți”, al „ciorapilor de mătase”, etc., etc...

bazar

MORȚI DE FRICĂ

Se știe că frica poate să dea naștere morții.

Primul rege al Prusiei, Frederic I, dormind într'un fotoliu, fu așa de lovit de neașteptata vizită a soției sale, Louise de Mecklembourg, căzută în demență și scăpată din mâinile celor ce o păziau, încât crezu că vede apariția „Femeiei Albe”, a cărei venire anunța totdeauna moartea unui prinț din casa de Brandenburg. Fu lovit de o criză, care după șase săptămâni îi aduse moartea.

Pentemann, pictor german din secolul XVII, muri în 1651, în urma fricii pe care a încercat-o, văzând sbătându-se niște schelete, agitate de un cutremur de pământ.

Doamna de Guerchi, fiica contelui de Fjesque, muri în 1672, fiindcă avusese frică de un foc.

Mareșalul de Montreal a avut neșansa de a-și vărsa pe haing o solniță în timpul unui dîneu oficial. Frica l-a ridicat dintre cei vii în 1716.

În „Amintiri și Portrete”, Halévy istorisește tristul sfârșit al muzicantului Thomas Britton, fondatorul „Club”-ului muzical din Angha, care a murit două zile după sinistra glumă a unui ventrilog, care pretindea că-i anunță ultima lui oră.

CELE MAI VECHI VINURI DIN FRANȚA

Se știe că înainte de Ludovic XIV, regii Franței n'au băut decât vinuri din împrejurimile Parisului și un fel de vin aromatic numit hypocras, fabricat de bucătarii palatului.

Bourgnogne-ul n'a început să înlocuiască „hypocras-ul” decât în ziua când călugării mănăstirei Saint-Vincent, aproape de Beaune, trimiseseră Regelui-Soare ca teva sticle din vinul lor. Ludovic XIV l-a apreciat și a făcut să fie servit la mesele regale, în locul „hypocras”-ului.

În niște împrejurări asemănătoare, cincizeci de ani mai târziu, vinul Bordeaux și-a cucerit titlurile sale de nobleță. Ducele de Richelieu, guvernatorul Guyenne-ii, trimise lui Ludovic XV „cel iubit” câteva butelii de Château-Lafite. Regele binevoi să-l găsească pasabil.

BIBLIOMANIE

Un biblioman primise într-o zi vizita unui om care dorea să se scape de o oarecare cantitate de manuscrise arabe. Caracterele, în care erau scrise, erau foarte reliefate și hârtia ireproșabilă. Bibliomanul le cumpără imediat, plătin-du-le foarte scump. Puțin timp apoi el află dela un specialist, că aceste manuscrise, pe cari el le socotise prețioase, nu erau decât registrele unor negustori arabi.

Își îmbogățise biblioteca cu o sută șezeci și trei volume de contabilitate !

caricatura zilei

ASEMANARE

— Și cred că o să faceți din soția mea un frumos portret.

— Da — de fapt, cred că nu țineți la asemănare.

FATALITATE

— Deabia s'a căsătorit și i s'a și răsunat automobilul.

— Da ! O nenorocire nu vine niciodată singură.

(Punch)

UN DENTIST PEA CONȘTIINCIOS...

— Ți-am spus că i-a plombat prea mult măseaua stricată... iată că acum din cauza plombeii, copilul își pierde ochilibrul !...

(Life)

Carți redate în extrase

VIATA LUI HENRY FORD

M o r u s

Puține nume sunt astăzi atât de cunoscute pe tot pământul ca al miliardarului Ford. Lupta dintre el și concurenții lui americani ia caracterul unei lupte epice. Biruit, a avut țaria să-și refacă toate mijloacele, cu sânge rece, și să pornească din nou războiul. Nu știm dacă noua mașină Ford, e mai bună decât rivala ei, căci critici i se aduc destule, dar nu se poate tăgădui încrederea pe care o inspiră lumii întregi o personalitate ca Ford.

Căci a avut ambiția să fie mai mult decât un industriaș: un reformator social. A și scris mult explicându-și principiile despre muncă, și precizând păreri, de remarcabilă valoare psihologică asupra oamenilor din toate straturile sociale.

Ford, de care depind milioane de oameni poate, mai mult decât depind din statul din care fac parte, e fără îndoială una din marile personalități ale timpului.

Henry Ford și-a petrecut primii 40 ani ai vieții sale destul de neobservat.

Henry Ford descinde, ca mai toți Self-mademanii Americii dela țară.

S'a născut la 30 Iulie 1863 la Dearborn, în statul Michigan.

Tatăl său era un agricultor destul de înstărit și ținea ca și fiul său să îmbrățișeze aceeași profesie.

Pe acesta însă îl gonia, încă din copilărie, demonul tehnice.

La 27 de ani reușește a se elibera de casa părintească și să-și ia o slujbă ca inginer și mașinist la uzina din Detroit cu 450 dolari pe lună. Era deja însurat.

În timpul liber lucrează la perfecționarea unui gând care îl urmărea de mult: construcția unei locomobile, destul de rudimentară, de altfel, ca concepție.

Peste 2 ani îi reușește să se plimbe pe străzile dela țară și peste alți doi ani să conducă în toată regula pe o mașină făcută de el, la Detroit.

După ce a parcurs 600 de kilometri cu „căruța lui cu benzină”, găsește un cumpărător pentru 200 de dolari.

Foarte liniștit și cuminte, construiește o a doua „căruță”.

Între timp are prilej să cunoască la New-York tipurile de mașini „Benz”. Ele

însă n'aveau nimic din ceia ce compunea gândurile și planurile sale originale tehnice. Așa gândește el.

Este un obicei care l-a urmărit toată viața: acela de a observa cu de-amănuntul compunerea unui obiect tehnic, a-i descoperi firul interior, a vedea care este aportul de creație al inventatorului și întrucât acela n'a văzut ceia ce vede el, la lucrul dela început, îi constată lacunele și îl perfecționează până la ultima roțiță.

Tânărul inginer de 35 de ani lucrează cu râvnă și grijă dar totuși cu mijloacele restrânse ale unui amator.

În timpul zilei este fericit a lucra ca inginer bine cotat și plătit cu 125 de dolari pe lună la Societatea de Electricitate a orașului Detroit.

Directorul său privește ocupațiile particulare ale lui Ford ca pe niște futilități fără de nici o importanță. „Jucării” exclamă el. E tocmai vremea când Edison lansează electricitatea: lumina electrică și energia electrică ducă descoperirea sa la perfecțiune.

Când Ford încă tânăr, cunoaște într-o împrejurare pe Edison căruia îi cere sfatul, el îndeamnă pe Ford să lucreze mai departe fiindcă într-o zi va avea mari rezultate și succese.

Financiarul „Companiei de Electricitate a lui Edison” este însă foarte puțin dispus a încredința conducerea uzinei — inginerului Ford care se ocupă de „Ileacuri”.

Sentița lui este: sau se devotează cu totul uzinei lăsând deoparte orice ocupații particulare, sau părăsește uzina.

Pus în fața acestei alegeri în August 1899 Ford se desparte de Compania de Electricitate pentru a începe activitatea pe cont propriu.

Găsește un consorțiu de speculă care înființează „Societatea de Automobile—Detroit”, instalându-l pe Ford ca inginer și conducător principal.

Ford însă se împărtășește foarte mult din câștigurile noii asociații.

Peste 3 ani își părăsește asociația și se dedică cu totul atelierului său de perfecționare a mașinilor descoperite.

Pe atunci automobilul nu era încă un vehicul popular de transport ci era socotit ca un sport de viteză.

Ford prevede alte posibilități în viitor pentru mașina lui dar trebuie să se soplească modei de curse de viteză.

Construiește un motor de doi cilindri cu care călătorește el singur și bate automobilul american, „Winton”. O a doua cursă de mașini pentru care construiește un motor de 4 cilindri îl face atât de cunoscut în cercurile competente că imediat se crează un nou „Consortiu al Automobilelor Ford”.

La 34 de ani este independent și căpăn în casa lui”.

Își face în Detroit o clădire cu trei etaje în care își instalează fabrica și începe a fabrica și piese de detaliu pentru mașini.

Produce deja și vinde în 1906, — 1600 automobile pe an.

Atunci îi vine prima dată ideia ca în loc de trăsuri luxoase să facă un tip de vehicul ieftin și popular.

Atunci survine și un proces de patentare care îl face să se întentează de către un inventator al unei „locomotive de stradă”.

Acesta era un american care făcuse descoperirea încă din 1879.

În clipa când mașinile devin o afacere, își aduce și el aminte de invenția lui.

Odată cu el se mai găsesc și alți inventatori.

Asaltat de ei și de procese, Ford reușește să modanitatea de a nu împăca pe ei și a păși mai departe.

Peste 5 ani el este atât de puternic consolidat încât e capabil să livreze și bine un tip perfecționat. Fabrică de automobile pe zi. Nu este însă mulțumit. Tipul universal de mașină care râvneste încă nu i-a reușit.

În 1909 porcede la fabricarea faimosului Model T care devine repede popular.

În timpul acesta fabrica lui este neîncăpătoare pentru cei 2000 de oameni pe cari îi întrebuințează.

În apropiere de Detroit ia ființă noua fabrică.

În fabrica lui își găesc de lucru supuși a 55 de state; 100 de limbi și de dialecte se îmbrățișează acolo. Dar și mecanismul lucrului e dus de Ford la perfecțiuni unice: în minimum de timp, maximum de lucru, prin punerea rapidă a mâna lucrătorului a tuturor detașatilor compunătoare ale mașinei.

Prin simplificarea lucrului Ford își poate permite a întrebuința și pe ciungi, ologi, muți, surzi. Merge până acolo în cât poate utiliza la lucruri ușoare chiar pe tuberculoși.

Altă descoperire a lui constă în economisirea spațiului. În uzinele sale mașinele stau înghesuite una lângă alta ca în nici o altă fabrică.

Fiecare pas, fiecare mișcare a lucrului este calculată și economisită.

Pentru acest scop Ford inventează o mașină mică mișcătoare care aduce automat și rapid la mâna lucrătorului toate piesele trebuincioase.

Asta îi permite a plăti lefuri mari și să economisească.

Introduce deasemeni premiile de urcare a salariilor lucrătorilor celor mai destoinici.

Ford mai organizează „o hrană“ a lucrătorului care prin niște carnete de supraveghere ale fiecărui lucrător, îl ține la curent cu toată viața privată a acestuia: cum își petrece viața de familie.

Cum își întrebuințează câștigul. Dacă este un corect tată de familie. Dacă subînțreține camere mobilate.

În 1917 încheie o afacere strălucită cu Anglia, de livrare a 5000 tractoare. Aceasta din cauză că tractorul fabricat de el era cel mai perfecționat tip.

În 1920 intervine o criză mare la Ford. Se răspândește șvonul despre prăbușirea lui Ford. O bancă îi și oferă ajutoarele sale.

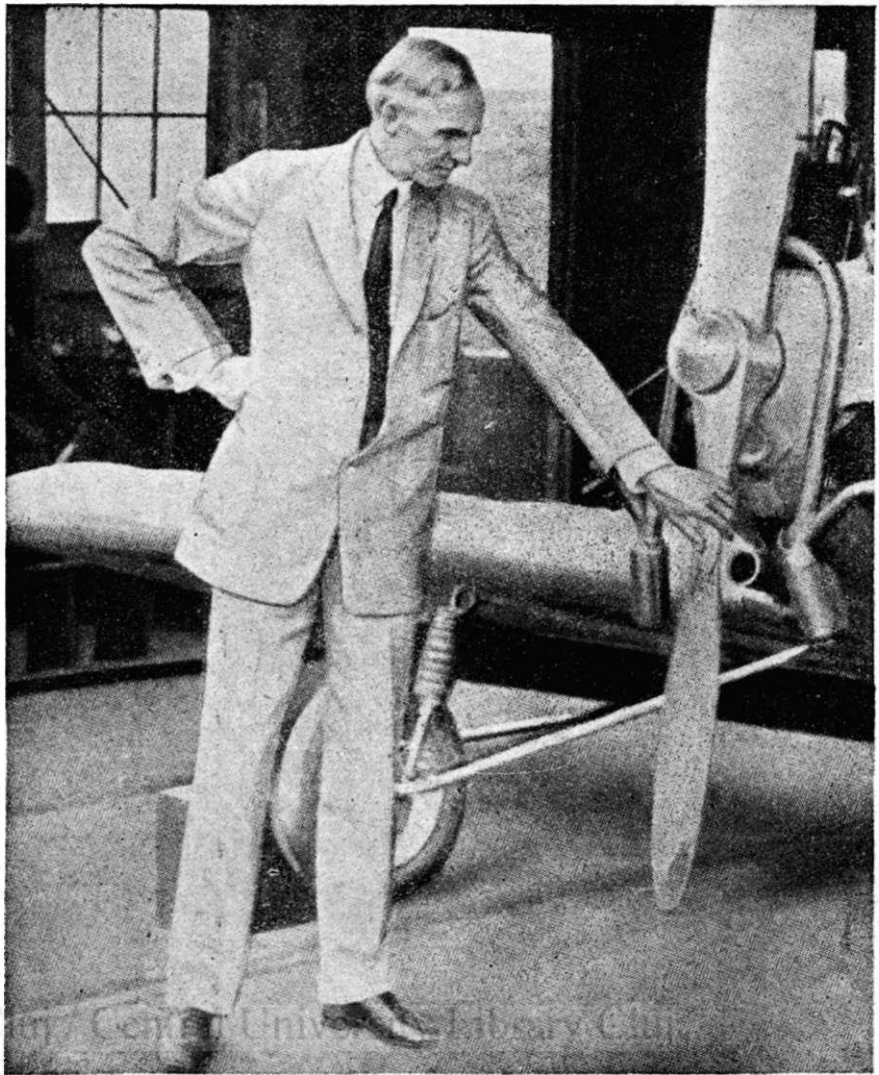
Lucrurile însă nu erau așa de grave. El trece conducerea asupra fiului său, concediază jumătate din personalul biurocratic. Face economii mari și în producția și fabricarea mașinelor.

E salvat.

Pe lângă fabricile de automobile propriu zis, au luat ființă și fabrici de sticlă, industrii textile, căi ferate cari deservesc fabricația mașinelor.

Toată atenția lui Ford se concentrează asupra ideii de a-și fabrica tot ce-i trebuie în casa proprie. Așa ia ființă după război primul „Trust vertical“.

Întru îndeplinirea acestui gând, Ford posedă astăzi mine de cărbuni în Kentucky, și alte multe mine de tot soiul de

FORD ÎN FAȚA AEROPLANULUI SAU

metale de cari are nevoie și dela cari, căi ferate directe duc la fabricile lui.

Încontinuu, materialul întrebuințat este experimentat și perfecționat până se ajunge la cel mai eficient.

Ford a dus și posibilitățile transportului la mari perfecțiuni:

După modelul Trustului Rokeffeler, Ford a înființat un aparat de transport de căi ferate de o lungime de 550 kilometri, cari duc la flota lui personală de transport.

Vasele lui sunt fabricate în șantieretele pe cari le are în Pensilvania.

Astfel Ford a creat prin această monstră perfecționare a industriei sale, o capodoperă tehnică.

Când Ford s'a convins de pericolul tipizării și uniformizării aparatului său și de eventualitatea de a fi întrecut în frumusețe de alte fabrici, s'a decis la o modificare.

Lungește caroseria, o așează puțin mai jos și îi aduce reale îmbunătățiri.

În ultimii ani a produs tipul de lux „Lincoln“. Deasemeni activitatea lui s'a îndreptat și către construcția de aeroplan.

Încearcă acum să construiască mari fabrici de produse chimice.

Ford nu are ochi și gânduri pentru nimic alt decât industriile sale. În afară de lucrătorii și colaboratorii săi, alți lucrători și oameni nu-l interesează.

De afaceri cu Statul se desinteresează. „Nu e nimic de făcut cu un așa neglijent om de afaceri, nu se poate lucra cu el“.

Poartă ură bancherilor și băncilor. E împotriva cametei și a negoșului banului dela cel care îl are la cel ce are nevoie de el.

Prima mare acțiune politică a lui Ford care i-a acordat posibilitatea unui renume mondial, a fost fantastica sa „Misiune a Păcii“.

Ford era la început războiului contra lui.

În 1915 amenință, că va ridica banconotele sale în caz că băncile unde ele erau depuse, vor lua parte la împrumutul de război franco-englez.

Câteva luni mai târziu Ford se găsea în cabinetul lui Wilson, căruia îi desvăluia planul său de pace.

Vroia să construiască un vapor uriaș, pe cari să imbarce oamenii iubitori de

pace pe cari să-i trimeată în Europa, unde să organizează un congres grandios.

Prin această acțiune vroia să inunde țările beligerante cu un ocean de pace și pacificare.

Recoltă râsete și glume în țările războinice la aflarea acestei idei, care fu socotită ca încă un bluff american prin care Ford urmărea cine știe ce noi câștiguri fantastice pentru uzinele sale.

El însă nu se sinchisi de aceste svornuri și comentarii.

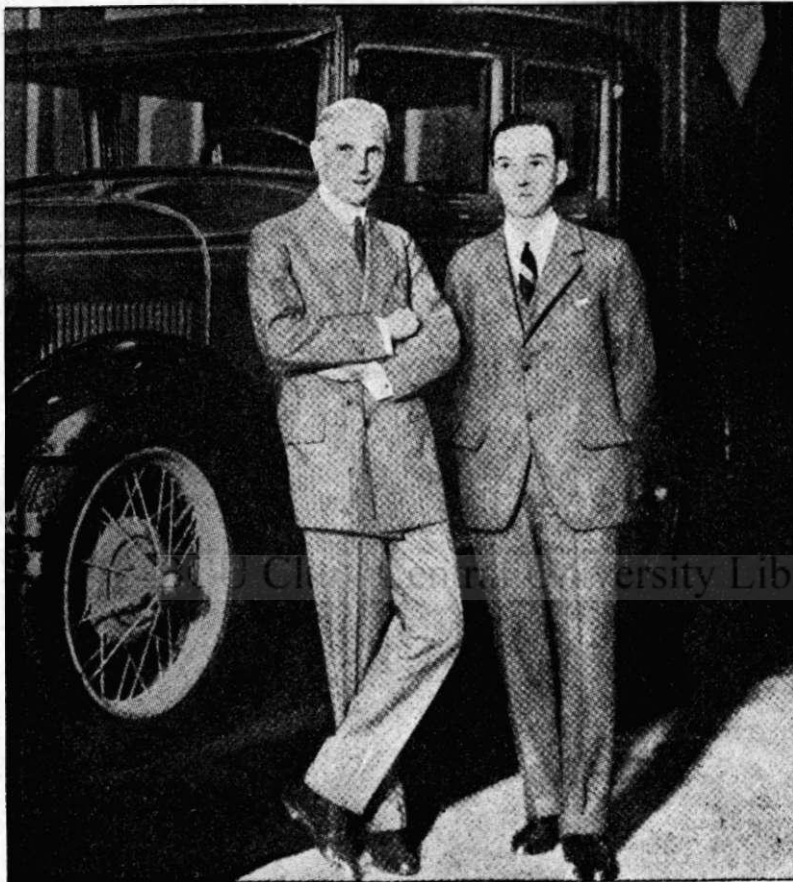
Insojit de o armată întreagă de operatori de cinematograf, gazetari, 50 de ste-

Ei continuară a se amuza de americanul apostol de pace pornit într-o mare donquichotească întreprindere.

Hazul ajunsese la culme când se află că grandioasa expediție de pace parcurse drumul de la Danemarca la Olanda în vagoane, plumbuite pentru a fi despărțită și ferită ca de niște ciumași de războinicii gărei Hamburgului.

Bolnav, Ford, se întoarce în America! Insoțitorii lui îl urmară curând în țară. Expediția care îl costase în câteva luni 100.000 de dolari se risipi.

Cu aceasta spiritul pacifist a lui Ford nu dispăru, nici un se descurajă.

HENRY FORD ȘI FIUL SAU EDSSEL

nografi, câțiva mari politicieni, și numeroși talmaci — el parcurse o mulțime imensă care îl ovaționa până la „Dampferul” Oscar II.

Europa de atunci fu scuturată de un luhot formidabil de răs.

Zi după zi se vestiră de naufragii maritime lupte pe bătălie și alte nenorociri cari căzuseră asupra vaporului „Arca Păcii”.

În realitate pe vas se petreceau lucruri minunate sub preșidenția conducătoare a lui Ford.

Primăria vasului în Scandinavia neutrală fu prietenoasă și plină de cinste. Avură loc banchete strălucite și discursuri și mai strălucite.

Se întocmiră comitete cari se raliară la acțiunea lui Ford.

Principalul scop însă nu fu atins: convingerea puterilor conducătoare ale războiului de a pune capăt măcelului.

Multă vreme ideea pacificării îl mai urmări.

Până când, America intrând și ea în jocul războiului, Ford se schimbă și deveni și el unul din aceia convinși participanți ai războiului.

În ultimii ani Ford nu s'a mai interesat de cele politice.

Ideile sale evoluiază astăzi la mijlocul concepțiilor dintre militarism și pacifism.

Dacă va veni un al doilea război, el este de părere ca fiecare stat să fie puternic pregătit pentru aceasta.

Nu însă prin ajutorul dolarului.

Și cum țările trebuie formidabil apărare, în cazul unui mare război, cel mai bun mijloc de apărare sunt tot materiile chimice.

De aceia Statele-Unite trebuie să fie excepțional pregătite în acest sens.

Cu popularitatea și importanța ce i se

acordă e firesc, ca Ford să fie fost și solicitat să se amestece în politica ternă a Americii.

În 1923 era să fie ales președinte Statelor-Unite.

Cele două mari partide americane republican și democrat, se împotrivesc însă.

Acciași potrivnicie o arătară în triile, băncile și bursele dușmane lui. Astfel, cu toată considerabila-i importanță și suprafață — nu i-a reușit ales președinte al Statelor-Unite.

Asta învederează că, peste marea podar și organizator, Ford rămâne om cu aversiune și simpatie și foarte parte de o eventuală seninătate piană.

Asta ține și de caracterul și sufletul său rectilîn și simplu și clădit pe un fond de copil primitiv ca în general a tuturor americanilor.

„Lubește cu mare pasiune „Self-mani”.

Apreciază studiul și știința numai măsura în care ele reușesc a servi purile și gândurile practice.

Arta sau științele nu îl interesează loc.

La azul lor e rece și american.

Na are cuvioșie și simțul religios vechilor generații de milionari americani. Este însă un bun creștin și un ritan desăvârșit în moravuri și mod.

Mărturie stau „Arca păcii”. Subvenții pentru acțiunile antisemite aparțin aceleiași atitudini totuși.

Și tot de la el precede și încurajări prin subvenții grase a aceluși partid „Cu-cux-clan”.

Ultima expresie a acestui roman generos o formează atenția deosebită care o acordă anumitor danțuri delirante, vechi și pitorești pentru culegerea răspândirea cărora acordă mari sume bani.

În tot ce întreprinde dela cel mai important proiect până la cea mai mică întreprindere — e servit de un impuls și o energie unică.

Această putere de a mișca materia a influența masele nu ia însă formă postolice sau de joc mare și lumină destinului omului.

Ford, omul sistematic și organizațional excepțional, energetic și inteligent, al obștei sale numeroase, nu va fi creatorul unei noi religii a muncii, pă cum se pare.

Pentru aceasta îi lipsește căldura strălucirea unei personalități.

Poate că pentru un adevărat miliard de sale înseamnă și o avere mare.

Ceiace însă rămâne al lui, este viața precisă și plină de urmărire a muncii dusă până în adâncurile ei mai roditoare.